

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

***О. В. Вороновська, кандидат економічних наук, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет***

Розглянуто біологічну складову сільськогосподарської діяльності та проблеми інформаційно-аналітичного забезпечення відтворення біологічного потенціалу. Проаналізовано наявність біологічного потенціалу у світі. Обґрунтовано необхідність раціонального використання біологічних активів на основі створення системи їх обліку та оцінки з урахування біологічних законів природи.

Енергія, витрати, біоактиви, агроєкосистема, динамічна родючість, облік, ресурси, сільськогосподарська діяльність.

Сільськогосподарське виробництво є складною цілісною системою, у першу чергу, біологічною системою відтворення енергії з участю природних, соціальних, економічних і технічних ресурсів. Згідно з Концепцією розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України, інформаційно-аналітичного забезпечення потребує біологічна складова економічного процесу.

Біологічна складова економічного процесу, відповідно до якої саме родючий ґрунт, рослина і тварина, біологічні закони, за якими вони існують, визначають технологію побудови бухгалтерського обліку. Соціальна складова й суспільна значимість сільськогосподарської продукції, що апіорі передбачає орієнтацію аграрного бізнесу не стільки на отримання максимального прибутку, як на провадження соціально орієнтованого підприємництва у громадянському суспільстві, в основі якого лежить задоволення життєвих потреб суспільства, забезпечення соціальної стабільності й сталого розвитку сільських громад та підвідомчих їм територій. Місія забезпечення продовольчої, екологічної та енергетичної безпеки світу в умовах участі України у Світовій організації торгівлі (СОТ) вимагає здійснення активної інформаційної політики, спрямованої на підвищення ефективності й конкурентоспроможності виробництва та реалізацію Україною свого значного аграрного експортного потенціалу [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Біологічний аспект сільськогосподарської діяльності перебуває у центрі уваги науковців різних галузей уже декілька століть. Дослідження окремих сторін біологічного потенціалу економічних систем висвітлені в працях відомих вчених, серед яких В. Вернадський, Л. Гринів, С. Подолинський, С. Дем'яненко, В. Жук, Ю. Одум, Л. Ларуш, Н. Голуб, Л. Мельник, М. Руденко, О. Соляник, В. Шевчук та інші. Але в бухгалтерському обліку й досі немає методичних

розробок щодо інформаційно-аналітичного забезпечення відтворенням біологічного потенціалу.

Мета дослідження – проаналізувати системи обліку щодо одержання інформації про біологічний потенціал країни та визначити вимоги до її формування.

Виклад основного матеріалу. Сільськогосподарська діяльність – це прогресивне підвищення потреб у виробництві сільськогосподарської продукції.

У П(С)БО 30 «Біологічні активи» подано таке визначення: «Сільськогосподарська діяльність – процес управління біологічними перетвореннями з метою отримання сільськогосподарської продукції та/або додаткових біологічних активів» [4]. Управління біотрансформацією, у результаті якої проходить якісна зміна біологічних активів, створення для неї сприятливих стабільних умов (обробіток ґрунту, достатній рівень поживних речовин, вологість, температура, світло та ін.) – відмінна риса сільськогосподарської діяльності.

У сільському господарстві біологічну масу (урожай) формує природна енергія, а штучна є допоміжною. Таким чином, притік штучної енергії в сільське господарство доцільний доти (ступінь насичення), поки він не забезпечить виконання всіх технологічних операцій у необхідних обсягах і в найкращі агротехнічні строки з врахуванням екстремальних умов виробництва. Кількісна витрата цієї енергії залежить від застосованих технологій вирощування сільськогосподарських культур у певних зональних умовах, а якісна – від ступеня використання її рослинами. Але чим прогресивніша технологія з точки зору людства, тим вона є менш ефективною з точки зору використання біологічного потенціалу країни. Відносна енергетична ефективність за ХХ століття знизилась у 20 разів (Н. Ф. Реймс). Діяльність людини в аграрній сфері, яка існує протягом тисячоліть, не відповідає суті збереження енергії. Людство ніколи не займалося відтворенням родючості ґрунту як основного засобу виробництва.

Отже, величина врожаю сільськогосподарських культур залежить від двох видів витрат енергії (рис.):

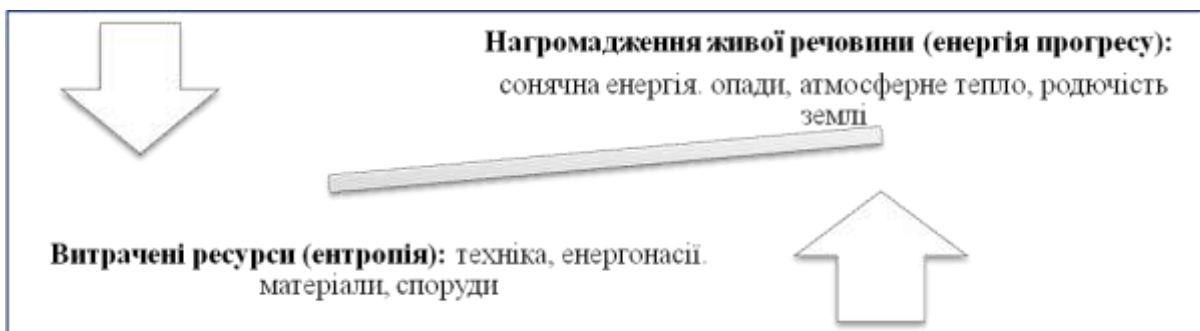

Рис. Види витрат енергії під час виробництва сільськогосподарської продукції

- природної (відтворювальної) – родючість ґрунту, сонячна енергія, опади, атмосферне тепло;

- антропогенної (не відтворювальної) – споруди, мінеральні добрива, пестициди, техніка, енергоносії, на які людина має вплив.

З наведених витрат енергії людина має повний вплив тільки на антропогенні ресурси, а природні – тільки на родючість ґрунту. Антропогенний вплив сільськогосподарської діяльності збільшується швидкими темпами, природні системи не встигають відновлюватися. Біологічні можливості природного середовища у зв'язку з глобалізацією сільськогосподарської діяльності у світі зменшуються.

Біологічний потенціал у світі розподілений нерівно, причому такі країни, як США, Бразилія, Росія, Україна, Китай, Індія, Канада, Аргентина і Австралія володіють більшою половиною усього біологічного потенціалу Землі. Населення і модель споживання роблять ці країни екологічними боржниками, оскільки їх споживання природного середовища більше, ніж біологічний потенціал цих країн [5]. У зв'язку з цим Світовий фонд дикої природи пропонує всі країни умовно розділити на «екологічних боржників» та «екологічних кредиторів» («донорів»). До «боржників» віднесли США, Китай, Індію, весь Аравійський півострів, країни Західної Європи. Серед «кредиторів» – Канада, Південна Америка, Австралія з Новою Зеландією, більшість країн африканського континенту, Україна та Росія, які володіють певними екологічними резервами.

Світова сільськогосподарська діяльність носить яскраво виражений екологічний рентний характер. Проникаючи в найвигідніші галузі сільськогосподарства, транснаціональні компанії (ТНК) забезпечують собі конкурентні переваги шляхом глибокої спеціалізації, високої концентрації та індустріалізації окремих виробництв, застосування великих доз мінеральних добрив і хімічних засобів захисту, генетично модифікованих організмів. Отже, максимізація прибутку здійснюється за рахунок хижацького використання біологічного потенціалу країни, погіршення екологічного стану природних ресурсів, іншими словами за рахунок природного капіталу як частини суспільного національного багатства. ТНК будуть укладати угоди лише з тими країнами, які або багаті природними ресурсами, або вже досить стійко розвиваються. Прихід іноземного капіталу в сільське господарство – це найпростіший шлях отримання максимальної екологічної ренти. Прагнення агробізнесу до збільшення виробництва валютоокупної продукції вступило в суперечність з вимогами законів природи. Україна платить велику ціну за бідність, маючи значні природні багатства, втрачає найцінніше – родючість чорноземів.

Вплив індустріальної економіки на систему бухгалтерського обліку не вимагає від нього формування інформації про екологічні результати діяльності та їх вплив на економічні показники як на мікро-, так і на макро-рівні. Це вимога адекватної трансформації методології бухгалтерського обліку на принципах оновленої фізичної економії [2], орієнтованої на відтворення та стале використання біологічного потенціалу країни, а не на максимальний дохід від його експлуатації. Згідно з таблицею Ф. Кене, сільському господарству повинно залишатися три продуктивні одиниці. Дві частини використовуються для відтворення біологічного потенціалу

земель сільськогосподарського призначення, а третя для відтворення основних засобів та споживання. Кене Ф. використав пропорцію «золотої перетину» – $\phi = 5:3 = 1$. Підтримка цієї пропорції становила головну стратегічну задачу держави в радянських п'ятирічках. Науковою базою для побудови бухгалтерської інформаційної системи має стати оновлена теорія фізичної економії, суть якої полягатиме в пріоритетності енергетичних та соціальних концепцій над грошово-міновими концепціями оцінки сільськогосподарської діяльності.

Держава, як власник природних ресурсів (а йдеться саме про природні ресурси, що перебувають у державній власності), зобов'язана забезпечити всі умови для такого повернення і перерозподілу частини прибутку на користь природи й суспільства. Отже, в умовах глобалізації сільськогосподарської діяльності зростає роль світової природної ренти, тому біологічна складова економічного процесу, відповідно до якої саме родючий ґрунт, рослина і тварина, біологічні закони, за якими вони існують, визначають технологію побудови бухгалтерського обліку.

Аналіз досліджень на цю тему дозволяє зробити висновок, що необхідно вести облік нових об'єктів, створення нової інформаційної бази, яка б відображала характер взаємодії людини та природи. Пропонуємо окремо вести облік витрат на відновлення штучної родючості (витрати антропогенної енергії – меліорація) та динамічної родючості. Динамічна родючість – це біологічне перетворення енергії старої органічної речовини в нову біомасу. Чим більше гною й соломи розкладається безпосередньо в полі, тим більше енергії буде вкладено в родючість, і тим більше енергії сонця буде накопичено врожаєм [3].

Відтворювальні ресурси – гумус, зерно, солома, худоба, гній. Оскільки головним чинником зміни родючості ґрунту є баланс гумусу, то витрати антропогенної енергії на її відновлення визначаються величиною балансу гумусу.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На сучасному етапі розвитку кожна країна шукає свої шляхи збільшення національного багатства й збереження природно-ресурсного потенціалу. Прикладом у цьому є розвинені країни. Так, США не тільки консервує власні вуглеводні родовища, посилює державний контроль і примножує державне володіння землями сільськогосподарського призначення, а й розробляє власне бухгалтерське забезпечення цих процесів. Україна ж, маючи значні природні багатства, втрачає родючість чорноземів.

У перспективі основна політична боротьба на міжнародній арені – це біологічний потенціал і природний простір (землі сільськогосподарського призначення) як природна основа життєдіяльності людського суспільства. Отже, предметом обліку повинні бути процеси, пов'язані з біологічними перетвореннями та примноженням біологічних активів. А об'єктом обліку – використання та примноження відтворювальних ресурсів. Переважання нагромадженої живої речовини (відтворювальної) над витраченими ресурсами (не відтворювальними) дозволить зберігати біологічний потенціал країни.

Список літератури

1. Жук В. М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економік / В. М. Жук. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2009. – 648 с.
2. Кенэ Ф. Физиократы. Избранные экономические произведения / Ф. Кенэ, А. Р. Ж. Тюрго, П. С. Дюпон де Немур; пер. с франц., англ., нем. – М. : Эксмо, 2008. – 1199 с.
3. Руденко М. Д. Енергія прогресу: нариси з фізичної економії / М. Д. Руденко. – 2-ге вид., допов.– Тернопіль : Джура, 2005. – 412 с.
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №30 «Біологічні активи» : затверджене наказом Міністерства України від 18.11.2005., № 790 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/>
5. Садченко О. В. Екологічна рента в системі сучасних рентних відносин (на прикладі землекористування) / О. В. Садченко, С. К. Харічков // Актуальні проблеми формування рентної політики в сучасних умовах. – К. : РВПС України НАН України, 2007. – Ч. 2. – С. 16–25.

Рассмотрено биологическую составляющую сельскохозяйственной деятельности и проблемы информационно-аналитического обеспечения воспроизводства биологического потенциала. Проанализировано наличие биологического потенциала в мире. Обоснована необходимость рационального использования биологических активов на основе создания системы их учета и оценки с учетом биологических законов природы.

Энергия, расходы, биоактивы, агроэкосистема, динамическая плодородие, учет, ресурсы, сельскохозяйственная деятельность.

We consider the biological component of agricultural activities and problems of information and analytical support for restoration of biological potential. Analyzed the presence of biological potential in the world. The necessity of sustainable use of biological assets on the basis of a system of accounting and evaluation taking into account the biological laws of nature.

Energy, costs, bioaktivy, agricultural, dynamic fertility, accounting, resources, agricultural activities.